

Spotrebná daň a nepodmienený základný príjem

Werner W. Götz

Spotrebná daň, to sme hádam ukázali, nie je žiadne nové, či dokonca dodatočné daňové zaťaženie. Naopak, ide o to, odkryť dnešné skryté a skresľujúce zdaňovanie spotreby a vlastnú tvorbu hodnôt úplne zbaviť daňových vplyvov všetkého druhu. Reálne daňové príjmy by tým v žiadnom prípade nestúpili, iba by sa vygenerovali iným spôsobom a súčasne by sa z nášho daňového systému odstránili rozhodujúce prekážky brzdiace tvorivú iniciatívu.

Z tohto dôvodu opäť zdôrazňujem, spolu s ostatnými zástancami zdaňovania spotreby, že tu vôbec nejde o *finančnú* otázku, ale o *otázku uvedomenia*. Hoci spotrebná daň umožňuje financovať nepodmienený základný príjem, je predovšetkým kultúrnym impulzom podnecujúcim uvedomovanie si spoločnosti. To znamená, že sa pokúšame adekvátnejšie popísať na jednej strane podiely jednotlivca a celej spoločnosti na našom hospodárskom blahobyte, na druhej strane našu odkázanosť na prácu druhých. Z praktického hľadiska nenavrhujeme nič iné, než postupné zrušenie skrytého zdaňovania spotreby - teda všetkých firemných a výnosových daní - a rovnako postupné zavedenie prehľadného zdaňovania spotreby. Na tento účel sa ponúka technicky vyzretá a osvedčená daň z pridanej hodnoty - i keď existujú aj iné formy daňových systémov orientovaných na spotrebu. Tým sa však nebudeme na tomto mieste venovať.

Nič by však tento koncept nemohlo viac zdeformovať, ako sporadicky navrhovaná „skrátaná verzia“, ako napríklad od stola navrhované financovanie základného príjmu zvýšením dane z pridanej hodnoty na, dajme tomu, 50%.

Ak v dnešnom štádiu diskusie vôbec máme hovoriť o číslach, tak iba preto, aby sme získali cit pre procesný charakter sociálnej zmeny, ktorá vyplynie zo zavedenia spotrebnej dane a nepodmieneného príjmu. Nemáme v šuplíku ani príslušné návrhy zákonov, ani rozsiahle prepočty. Ak o oboch,

o spotrebnej dani a základnom príjme, budeme schopní rozmýšľať a budeme ich chcieť uskutočniť, potom aj veľmi rýchlo nájdeme spôsoby, ako ich uskutočniť. Keď ich však chcieť nebudeme, namiesto spôsobu ich uskutočnenia nájdeme len dôvody proti ich uskutočneniu.

Tie sa práve v Nemecku veľmi často predkladajú vo forme tzv. „výhrad voči financovaniu“. Ak niekto u nás niečo *nechce* zaviesť, vždy ako prvé spočíta, že to nie je *financovateľné*. Ak sa potom človek v interview neopatrne vyjadrí, že by si vedel predstavu základný príjem vo výške 1500 eur alebo priemernú daň z pridanej hodnoty vo výške 50%, majú kritici ihneď poruke logaritmické pravítko, na ktorom obratom ruky vypočítajú, že iba na základný príjem by bolo potrebných toľko a toľko miliárd eur a na to by sa musela daň z pridanej hodnoty zvýšiť o toľko a toľko percent, a preto sú to iba romantické predstavy.

Na základe rovnako opatrného návrhu základného príjmu, ktorý predložil durínsky predseda vlády Dieter Althaus (CDU), nadácia Konrada Adenauera, blízka CDU, vo svojej štúdií vypočítala: Ide to! Základný príjem vo výške spočiatku 750 eur by bol financovateľný. Ak človek chce, môže to i „spočítať“. Ja som medzitým ešte opatrnejší a iba hovorím, že to bude proces s mnohými krokmi trvajúci mnoho rokov, možno dokonca i niekoľko desaťročí. Tak je napríklad úplne jasné, že dnes nie je

možné zvýšiť daň z pridanej hodnoty na 30% a súčasne jedným razom zrušiť živnostenskú daň. V skutočnosti bude možné dane zo zisku pomaly znižovať a daň z pridanej hodnoty zvyšovať - pozor, približné číslo! - o nie viac ako jedno alebo dve percentá za rok. Ak by sme obe veci urobili takpovediac z večera do rána, skutočne by sa nám ako financovanie verejných rozpočtov, tak aj súkromná hospodárska sféra vymkli spod kontroly. A prirodzene, rovnako aj nepodmienený základný príjem sa musí zaviesť postupne. Ešte raz: Ak človek niečo chce, nájde spôsob, ako to uskutočniť. A ak človek niečo nechce, nájde dôvody, prečo to neuskutočniť.

Faktom je, že dnes máme zloženú daňovú kvótu, teda podiel daní a sociálnych odvodov na hrubom domácom produkte vo výške približne 50%. Faktom je aj to, že už dlho nie je možné, aby sme sociálne transfery obsiahnuté v tejto kvóte - predovšetkým dôchodky, zdravotné náklady a podporu v nezamestnanosti - financovali výlučne zo sociálnych odvodov, ktoré uplatňujeme jedine a iba na mzdy ľudí zamestnaných na plný pracovný úväzok. A nakoniec je faktom to, že pracovné príjmy zo závislej, na príkazy viazanej práce na plný úväzok s povinným sociálnym poistením budú v blízkej budúcnosti už nie pravidlom, ale výnimkou.

Už dlho prúdia miliardy z daní do rozpočtov dôchodkových pokladní alebo Spolkového úradu práce. Problémom je iba to, že politici to neustále vykresľujú ako istý druh mimoriadnej udalosti alebo dočasnú výnimočnú situáciu, hoci sa to jednoducho stalo pravidlom - a je to i rozumné. Aj tí, ktorí vôbec nesúhlasia so spotrebnými daňami alebo základným príjmom, nám už roky hovoria, že financovanie našich sociálnych systémov musíme zmeniť tak, že nebudú financované z odvodov, ale z daní. Skúsenosti v škandinávskych krajinách ukazujú, že táto cesta je schodná a že to hospodárstvu prospieva.

Prehľadnejšie by bolo aj rozhodovanie o tom, aký rozsah má mať verejná infraštruktúra a sociálne výdavky. Zo sumy na to potrebnej vyplynie určitá daňová kvóta, a tá sa prehľadne zobrazí v daniach uplatňovaných na domácu spotrebu. Čím vyššia daňová kvóta, tým viac verejných výkonov môže dať štát k dispozícii spoločnosti, a teda v konečnom dôsledku spoločnosť sama sebe. A prirodzene, o to menej spoločensky vytvorených hodnôt môže byť daných k dispozícii jednotlivým občanom.

Proces prerozdelenia, ktorým v princípe zdaňovanie vždy je uplatňovaním výlučne spotrebnej dane, respektíve dane z pridanej hodnoty, sa stane konečne viditeľným - a tým prehľadným a demokraticky usmerňovateľným. Peniaze od štátu potom už neprichádzajú ako takpovediac manna z neba, ale spoločnosť prerozdeľuje plody svojej práce podľa jasných kritérií a pre každého zrozumiteľným spôsobom.

Z tohto hľadiska má nepodmienený základný príjem aj úplne jasnú daňovú funkciu. Ak sa príjmy a výnosy nebudú priamu zdaňovať, odpadne i jeden z pilierov, na ktorých stojí sociálna spravodlivosť nášho dnešného daňového systému - nezdaniteľné minimum.

Je úplne nesporné, že v *každom* daňovom systéme musí existenčné minimum - podľa môjho názoru dokonca významne vyššie kultúrne minimum - ostať nezdanené. Ak však už neexistuje žiadne zdaňovanie príjmov alebo výnosov, musí sa táto nezdaniteľná suma každému občanovi vyplatiť v hotovosti. Nepodmienený základný príjem tak nie je z tohto hľadiska ničím iným, ako spätné vyplatenie nezdaniteľného minima.

Z tohto hľadiska potom odpadajú pochybnosti o tom, či aj „bohatí“ a všetci tí, ktorí majú príjem zo zárobkovej činnosti, tiež majú dostávať základný príjem. Výška nezdaniteľného minima pri dani z príjmov je dnes 7 664 eur pre slobodných a 15 328 eur pre ženatých a vydaté na rok. Okrem toho rodičia majú nárok na nezdaniteľnú sumu v celkovej výške maximálne 5 808 eur na dieťa. To je síce ako existenčné minimum na prežitie málo, ale príliš veľa na to, aby niekto zomrel od hladu. Tieto nezdaniteľné čiastky platia pre každého občana rovnako. Kto zarába veľmi veľa, určite na ne nie je odkázaný, a predsa sa úplne samozrejme odpočítajú aj od jeho daňového základu. Proti tomuto ešte nevzniesol nikto žiadnu presvedčivú námietku.